

ЗАМАН

Газета издаётся на башкирском языке с 1924 года

Интернет-версия: zamankbr.ru

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ
ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

БУШУУ

Темирканов Борис Хатуевич

Къабарты-Малкъарны жамауатына уллу бушуу сынарға тыошгенди, 2018 жылда 25 октябрьде совет эмда россейли дирижёр, композитор, Россей Федерацияны халкь артисти, айтхылы музыкант эмда Къабарты-Малкъар Республиканы белгили жамауат кьуллукьчусу Темирканов Борис Хатуевич 82 жылында узакьга созулган аруудан ауушанды.

Борис Хатуевич 1937 жылда 6 апрельде Зарагж элде тууганды. Музыкант башланган билимини Нальчикде музыкалы школда алганды. Аны бошагандан сора Орджоникидзеде искусстволаны училищесинде окууун андан ары бардырганды. 1965 жылда Саратовда В.Л.Собинов атлы консерваторияны бошаганды. Андан Нальчикке кьайтып, симфония оркестрге виолончелист болуп киргенди эмда дирижёрлукьну бла композитор ишни кьолгьа алганды.

Тюрлю-тюрлю симфония оркестрлерде ишлегени, кьыралны закый музыкантлары эмда дирижёрлары бла танышканы аны дирижёр усталыкьга ботонда талпындырганды. Жетмишинчи жылланы ортасында Борис Темирканов Ленинградда Операны бла балетни гитче театрында усталыгьын ёсдюргенди, республикагьа кьайтып, музыкалы театры симфония оркестрине башчылыкь этгенди. 1978 жылда Къабарты-Малкъар кьырал филармонияны баш дирижёрна эмда художестволу башчысына салынады. Ол кезиуде оркестр битеу дуняда да айтхылыкьга саналган музыканы республикада биринчи кере эшитиргенди.

Борис Хатуевич тууган республикасыны композиторларыны чыгармачылыкьларына кёз-кьулакь болганлай турганды, аланы оркестрине репертуарына кьошмай кьоймагьанды. Дирижёрну концерттерини географиясы жылдан-жылгьа кенгере, аны чыгармачылыкьгы европалы, орус классикени, шендого композиторлары да макь-

амлары бла байыкьлана барганды. Аны дирижёрлукь этерге Россейни, Арменияны, Украинаны да симфониялы оркестрлери чакьыргьандыла.

Табийгьат берген факмусу Борис Темиркановну дагьыда музыкалы искусствону бир магьаналы тюрлюсюнде – композиторлукьда – ачыкьланганды. Аны лирикалы жырларыны халкь билгенди эмда суйгенди, ол кьурагьан инструментли макьамла уа музыкалы окуу юйледе дерседе бла концерт майданлада эшитиледиле.

Токьсанынчы жылланы башында Борис Хатуевич Къабарты-Малкъар Республиканы Культура министрствосуну башчысына салынганды. Ол кьуллукьда ишлегенинде туугьан республикасында культураны ай-

нытуу жаны бла кёп иш этгенди. Аны бла бирге Борис Хатуевич республиканы жамауат ишине да тири кьатышканды: 2002 жылдан башлап КьМР-ни Композиторларыны союзуна башчылыкь этгенди, Къабарты-Малкъар Республиканы Жамауат палатасыны кьауумна киргенди, Россей Федерацияны Президентине кандидат В.В.Путинни ышангьылы адамы болгьанды.

Борис Темиркановну чыгармачылыкь эмда башха ишлеринде жетишимлери не кьырал тийишли багьа бергенди. Ол Халкьланы шухлукьларыны, «Къабарты-Малкъар Республиканы аллында кьыйыны ючюн» орденле бла сауьгаланганды, анга «Россей Федерацияны халкь артисти», «Россей Федерацияны сыйлы артисти», «Кьалмуькь Республиканы халкь артисти» деген махтаулу атла аталгьандыла, ол Къабарты-Малкъар Республиканы Кьырал сауьгасыны лауреаты да болгьанды.

Кесини битеу жашауун Борис Хатуевич культурагьа кьуллукь этуге жоралагьанды. Факмусу бийик болгьаны, адежлиги, адеплилиги, жорек чомартлыгы эмда акьыллылыкьгы ючюн да жамауатда аны намысы, даражасы да уллу жоруугенди. Къабарты-Малкъарны керти жашы Борис Хатуевич Темирканов бизни эсибизден бир заманда да кетерик тойюлдо.

Коков К.В., Егорова Т.В., Мусукланы А.Т., Канунников В.А., Кодзоков М.М., Альтудов Ю.К., Амшкова Ф.К., Афашагов М.Г., Аггаланы Ж.Ж., Ахохов Т.Б., Ахохов М.Х., Бекишев Р.Х., Бердов Х.А., Беппайланы М.А., Бифов А.Ж., Бозиев Н.М., Болотоков В.Х., Вороков В.Х., Геляхланы А.С., Теккиланы З.Д., Говоров С.А., Губин Г.С., Дзамихов К.Ф., Жанатайлыны С.А., Залийханлыны М.Ч., Зашакуев Т.Ш., Зумакуьлланы Б.М., Зумакуьлланы Т.М., Иванов П.М., Калов З.А., Канокон А.Б., Канунников А.Д., Карданов М.Н., Кармоков Х.М., Керефов М.А., Кетов Ю.М., Клевцов М.М., Коков Ю.А., Кумахов М.Л., Марьяш И.Е., Мовсисян Г.О., Молюв В.Л., Нахушев З.А., Опрышко О.Л., Рахайланы А.И., Сохроков Х.Х., Таов П.К., Тхагазитов Ю.М., Улбашланы М.М., Федченко Л.М., Фиров Р.Б., Хажуев В.Ш., Хашхошев А.Б., Хаупа Д.К., Хафиц М.М., Шухостанов Б.К., Шхагошев А.Л.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны

БУЙРУГЬУ

Айтхылы музыкант, Къабарты-Малкъар Республиканы белгили жамауат кьуллукьчусу Темирканов Борис Хатуевични асырау жаны бла комиссияны бу адамдадан кьуаргьа:

Мусукланы А.Т. – Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствоосуну Председатели (комиссияны председатели)

Кодзоков М.М. – Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны Администрациясыны таматасы

Асанланы А.О. – Къабарты-Малкъар Республиканы уруну эмда социал кьоруулау министри

Ахохов Т.Б. – Нальчик шахар округну жер-жерли администра-

циясыны башчысы

Бердов Х.А. – Къабарты-Малкъар Республиканы Жамауат палатасыны председатели

Вороков В.Х. – «Нальчик» жамауат радиотелекомпанияны ачыкь акционер обществовну баш директору

Дроздов И.П. – Къабарты-Малкъар Республиканы маддани хазнасыны кьыралны сакьланьуунда болган объектерлери жаны бла управлениясыны башчысы

Жанатайлыны С.А. – Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Председателини орунбасары

Зумакуьлланы Б.М. – Къа-

барты-Малкъар Республикада Адамны эркинликери жаны бла уполномоченный

Калов З.А. – Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны бла Правительствоосуну ишлерины управлююсиси

Канунников В.А. – Россей Федерацияны Президентини Шимал-Кавказ федерал округда толугь эркинликелече чисини аппаратыны Къабарты-Малкъар Республикада баш федерал инспектору

Карданов М.Н. – Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствоосуну Председателини орунбасары

Кумахов М.Л. – Къабарты-

Малкъар Республиканы культура министри

Маслов Н.А. – «Къабарты-Малкъар Республиканы муниципал кьуралууларыны совети» Ассоциацияны толтуруучу директору

Сохроков Х.Х. – Халкьла аралы Черкес Ассоциацияны президенти

Таов П.К. – Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны секретариатыны кенгешчиси, Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысында Эксперт-аналитика советни таматасы

Хубиев М.Б. – Къабарты-Малкъар Республиканы саулуьк сакьлау министри.

«Россей Федерацияны Президентинде Къабарты-Малкъар Республиканы Даимый претставительствосуну юсюнден» Къабарты-Малкъар Республиканы Президентини 2006 жылда 7 апрельде чыгарылгьан 45-УП номерли Указына тюзетилеу кийирюню юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны

УКАЗЫ

1. «Россей Федерацияны Президентинде Къабарты-Малкъар Республиканы Даимый претставительствосуну юсюнден» Къабарты-Малкъар Республиканы Президентини 2006 жылда 7 апрельде чыгарылгьан 45-УП номерли Указына быллаан тюзетилеу кийирирге:

а) 2-чи пунктда «юч орунбасары» деген сёзлени «эки орунбасары» деген сёзлеге алышындырыгьа;

б) 3-чю пунктда «Иш халкьларыны айлыкь фонду 142037 сом тутхан 18 ишчи (кьалауурланы эмда мекамны тап халда тутарча жумушланы толтургьанланы кьошмай)» деген сёзлени «Иш халкьларыны айлыкь фонду 132251 сом тутхан 17 ишчи (кьалауурланы эмда мекамны тап халда тутарча жумушланы толтургьанланы кьошмай)» деген сёзлеге алышындырыгьа.

2. Бу Указ анга кьол салынган кюнден башлап кючюне киреди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны кьуллугьун болжаллы халда толтургьан

К. КОКОВ

Нальчик шахар, 2018 жыл 22 октябрь, №162-УГ

«Къабарты-Малкъар Республиканы жарашдыруучу судьяларыны ишлери жалкьтылуьчу службаны юсюнден» Къабарты-Малкъар Республиканы Президентини 2007 жылда 3 апрельде чыгарылгьан 19-УП номерли Указыны бир-бир болумларыны кечериси тас этгенге сакану юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны

УКАЗЫ

1. «Къабарты-Малкъар Республиканы жарашдыруучу судьяларыны ишлери жалкьтылуьчу службаны юсюнден» Къабарты-Малкъар Республиканы Президентини 2007 жылда 3 апрельде чыгарылгьан 19-УП номерли Указыны 2-9-чу пунктларыны кючлерин тас этгенге сакангьа.

2. Бу Указ 2018 жылда 1 ноябрьден башлап кючюне киреди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны кьуллугьун болжаллы халда толтургьан

К. КОКОВ

Нальчик шахар, 2018 жыл 22 октябрь, №163-УГ

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны кьуллугьун болжаллы халда толтургьан

Нальчик шахар, 2018 жыл 26 октябрь, №116-ПГ

Къабарты-Малкъар Республиканы айтхылы музыканты, белгили жамауат кьуллукьчусу Б.Х. Темиркановну асырау жаны бла правительстволу комиссияны билдириюу

Дунясын алышхан **Борис Хатуевич Темиркановну** асырау церемония эм бушуу митинг **2018 жылы 27 октябринде Кьырал концерт залны** мекамьнда бардырылыкьды, аны адреси: **Нальчик шахар, Шогенцуков атлы проспек, 28.** Башланьуу **11:00 сагьатда** боллукьду.

Приём

Тийишли буйрукла бергенди, аланы
тамамлау кеси контрольда тутарыкды

КъМР-ни Башчысыны къуллугъан болжаллы халда толтурган **Казбек Коков** Россей Федерацияны Президентини Къабарты-Малкъар Республикада Приёмныйинде республиканы районларында жашау бир къауум адам бла тубешгенди эмда аланы жарыуларына, тилекерине бла тарыгъуларына тынгылагъанды. Аланы уа асламысы жашау болумла, къолайсыз койорлеге болушлукъ этиу, сауусз сабийге белгили федерал медицина араладан биринде

тынгылы багъу керек болгъаны бла байламлы эдиле.

Казбек Коков толтуруучу власть органлагъа талай буйрукъ бергенди, аланы толтурууну энчи контрольгъа алгъанды.

Приёмну бардыругъа КъМР-де баш федерал инспектор **Владимир Канунников** да къатышханды.

КъМР-ни Башчысыны къуллугъан болжаллы халда толтургъаны эмда Правительствону пресс-службасы.

ПАРЛАМЕНТ

Аш-азыкъ къоркъуусузлукъну
жалчытыугъа - энчи эс

КъМР-ни Парламентини кезиуло жыйылыуунда Административ аманлыкъланы кодексини бир-бир статьялары кючлерин тас этгенлери тохташдырылгъанды, гитче эм орталыкъ бизнесни айнытыу жаны бла законнга тюзетиуле кийирилгенди эмда Жамауат палатаны къауумна кандидатла къабыл кёрюлгенди. Кенешни спикер **Татьяна Егорова** бардыргъанды.

Повесткагъа кечерден алгъа ол депутат **Барсоби Машуковну**, законла чыгарыуда жетишилмерин белгилеп, Парламентни Сыйлы грамотасы бла сауғалагъанды.

Биринчиден, комитетлени къауумунда тюрлениулеге къаралгъанды. Регламент, депутат этика эм Парламентни ишин къурау жаны бла комитетни башчысы **Кансаланы Елена** бош болгъан депутат мандат «Единая Россия» партияны

ле. Законлукъ эм право низам жаны бла комитетни башчысы **Михаил Кривкону** айтханына кёре, тюзетиуле регион эм федерал полномочияланы юлешуу бла байламлыдыла.

«Гитче эм орталыкъ предпринимательствогъа болушлукъ берюну юсюнден» законну 14-чо статьясына тюрлениуле кийирилип, ол федерал праволу акла бла келишдирилгенди. Анда бизнесге ырысхы болушлукъ этиуно жорукълары

«Сёз ючюн, къыстырыкъ фондха къуру будайны 20 юннге жетер ёлчемде сатып алыр ючюн 62 миллион сом керек боллукъду. Аны сатып алыргъа, жарашдырыгъа, асыраргъа этилген къоранчланы сана-сакъ, унуу бир килограммы республикагъа башха региондан келтирилгенден багъа болуп къалады», - дегенди министр эмда, керек болса, субъектлеге федерал фондну онглары бла хайырлануу гъа эркинлик берилген чертгенди.

Депутатла, законопроектни сюзюп, къысдырыкъ фонд керек болмагъанын тюзге санагъандыла.

Туберкулёзгъа къажау ишни къурау жаны бла излемле да тюзетилгенди. Социал политика, урунуу эм сауукъ сакълау жаны бла комитетни башчысы **Хусейн Кажаровну** айтханына кёре, республикалы законнга «туберкулёздан ауругъанына ишекли адам», «туберкулёз жайылгъан жерде болгъан адам» дегенча ангылама кийириледиле. «Ала уа диспансер эсепге салынып, сауукълары дайым да тинтилгенлей турлукъду», - дегенди ол.

Къырал чекни тийресинде субъектлеге экономика эм социал байламлыкъланы жюротюрге эркинлик берилгенди. Ол жаны бла республикалы законну проевктин Правительство хазырлагъанды. КъМР-ни экономиканы айнытыу министри **Рахайланы Борисни** ангылатханына кёре, Россейни онуючулары СНГ-гъа кирген къыралла бла экономика эм социал келишимлеге энчи магъана бердиле. «Законда уа КъМР-ни Правительствосуну, жер-жерли власть органланы чекни тийресинде къыралла бла байламлыкъла къурауу низамы, жорукълары бардыла», - дегенди ол.

КъМР-ни Жамауат палатасыны ючден бирини къаууму да къабыл кёрюлгенди. Парламент кёрюзген 18 адамдан анга тёртуулен биринчи кере кирликдиле, къалгъанлары уа алгъын чакъырыулада ишленгенди.

Жыйылыуда башха законланы проектлери тинтилип, къабыл кёрюлгенди. Ахырында Парламентде Жаш тёлло палатаны бешинчи чакъырылуу ишленген кезиуде къаллай жумушла толтургъанлары сюзюлгенди. Кенешге РФ-ни Федерация Советинде Къабарты-Малкъарны келечиси **Улбашланы Мухарбий** да къатышханды.

ТИКАЛАНЫ Фатима.

Игилендириу

Арбазла тапландырыладыла,
паркны айбатландырыладыла

Бюгюнлюкде Тырнауаузда «Шахарда тегерек-башны игилендириу» деген муниципал программаны чеклеринде тапландырыу ишле къыстау бардыла. Шахарны администрациясындан билдиргенлерича, бу жол планнга оюнч кёп фатарлы юйно арбазы эмда эки да жа-

анда жангы фонтан ишленрикди, шинтикле, урнала, чырактары бла чыпынла, назы терекле, гюлле да орнатыллыкъдыла. Аны эки тенгинден бирине уа къурулушчула плитка саллыкъдыла.

Дагъыда талай орамлада бир ненча арбаз жангыртыл-

мауат объект киргенди. Анга кёре бусагъатда шахарны ара паркны игилендире турадыла. Былтыр мында суу бла жалчытырча жангыдан быргъыла тартылгъан эдиле, шинтиклеге ремонт этилгенди, бир-бирлери уа жангылагъа алышындырылгъандыла. Жуукъ заманда резинадан ишленген сабийле ойнаучу эм тренажерлары болгъан майданчыкъла къурулгъандыла. Бар ишле тамам этилсе, тегерек-башны тийишли халгъа келтирирча субботник бардырыллыкъды.

Шахарчыланы асламысы къол кётюрюп, Тырнауаузу ара майданында да ремонт ишле бардырылырын дурус кёргенди. Жуукъ заманда

лыкъды; алада асфальт салынырыкъды, шинтикле, урнала, чыракъла орнатыллыкъдыла эм ахырында уа тийрелени жашиллендирикдиле. Къошакъ халда сабийле ойнаучу майданчыкъла да ишленрикдиле.

Программа 2018-2022 жылланы чеклеринде бардырылады. Аны кезиуонде шахарны сыфаты бютюн омакъ боллукъду. Анга ахчаны къырал берликди, предпринимательле да себеплик этирикдиле. Алай бла Тырнауау республиканы эм ариу шахарларындан бири боллукъду деп ышанырчады.

Анатолий ТЕМИРОВ. СУРАТДА: Шахарны ара паркында ишле баргъан кезиу.

тизмесинде **Людмила Пешковагъа** берилген билдиргенди. Андан Билим беруу, илму эм жаш тёлло политика эмда Культура, граждан обществову институтлары айнытыу эм асламлы информация органла жаны бла комитетлеге кийириуно юсюнден тилек келгенди. Депутатла аны къабыл этгенди.

Парламентарийле **Наталья Беспалованы** КъМР-ни Айырыу комиссиясыны оную чыгарыргъа эркинлиги болгъан келечисини къуллугъуна тийишли кёргенди. **Султан Дикинов** а, жыл саны жеттени бла байламлы, КъМР-ни Контроль-эсеплеучю палатасыны аудиторуну къуллугъундан эркин этилгенди.

Ызы бла законланы проектлерин сюзюуге киришгенди. «КъМР-де къырал къуллукъланы юсюнден» законну 9-1-чи статьясына тюзетиуле кийирилип, законопроект эки окъуудда къабыл этилгенди. Законодательство, къырал къурулуш эм жер-жерли самоуправление жаны бла комитетни башчысыны орунбасары **Хасан Гешевни** ангылатханына кёре, анда сёз къырал къуллукъчуну иши борчларын толтурууну низамыны юсюнден барады сёз.

КъМР-ни Административ бузукълукъланы кодексини бир-бир статьялары федерал излемлеге келишдирилгенди-

тохташдырылгъандыла.

Къырал эм муниципал иеликде болгъан объектлени энди электрон халда сатаргъа боллукъду. Ол жаны бла тюзетиуле, федерал излемлеге тийишлиликде, «КъМР-ни къырал ырысхысыны приватизациясыны юсюнден» республикалы законнга кийирилгенди.

«КъМР-де аш-азыкъ къоркъуусузлукъну юсюнден» законну бир-бир излемлери кючлерин тас этгенди. Сёз къысдырыкъ фондну къурауно юсюнден барады. КъМР-ни Правительствосуну башчысыны биринчи орунбасары эл мюлк министр **Сергей Говоровну** айтханына кёре, республиканы халкъын продуктла бла жалчытыугъа бурулуп, бир ненча къырал программа толтурулады. Сёз ючюн, «2014-2020 жыллада КъМР-де эл мюлкю айнытыу эм эл мюлк базарлары бир низамгъа келтириу» эм башхала. Алада уа аш-азыкъ затланы республикада жашагъанлагъа жетерик ёлчемде ёсдююрчча мадарла бардыла.

Къысдырыкъ фондну къурау гъа кереклисин бла къалгъанын тинтгенде уа, къыралны бир-бир субъектлеринде алай структура болмагъаны ачыкъланганды, ол санда Ростов, Астрахань областылада. Ставрополь эм Краснодар крайлада уа ала файдалы болмагъанлары ючюн жабылгъандыла.

Белгилеу

КЁЛЛЕРИН АЛГЪАНДЫЛА,
ЭРИКГЕНЛЕРИН КЕТЕРГЕНДИЛЕ

КъМР-ни Пенсиячыларыны союзу, улайгъанланы айлыгына атап, «Жашау кюз арты заманга жетсе» деген ат бла тубешиу къурагъанды. Аны «Пенсиячылагъа бизни хурметибиз» деген проектте кере бардыргъанды. Анга Нальчик шахарны тиширууларыны совети да себеплик этгенди.

Долинскде «Джамия» ресторанны тубешиу баргъан отоу кюз арты бетли чапыракъла бла

Къонакъланы, аланы араларында уа жазычула, врачла, къурулушчула, архитекторла, устазла, кийим тигиучоле, тюрлю-тюрлю жыллада оноучу къуллукълада ишлегенле да бар эдиле, КъМР-ни Пенсиячыларыны союзуна председатели, Пенсия фондну регион бөлүмюню башчысыны болушлукъчусу Юрий Барсагов алгъышлагъанды. Ол Улайгъанланы халкъла аралы кюнү

ёмюрюгюзде көп ишлегенсиз, көпню билесиз, көп көргенсиз, бюгюн бу залда уа хурметли адамла олтурадыла. Барыгъызы да бу жарыкъ байрам бла жүрекден алгъышлайма. Аны бла бирге уа саулукъ, эсенлик да тежейме»,-деп Юрий Маремович быйыл юбилейлери болгъан бир къауум адамгъа Пенсиячылары союзуна грамоталарын бла бюсюреу къагъытларын бергенди. Саугаланганланы араларында жазычу эм поэт Моттайланы Светлана, «Жабаги Казанок» атлы араны директору Айшат Кунжева, дагыда башчала да бар эдиле.

Тишируулары Нальчик шахар советини таматасы Лидия Дигешева уа бу тубешиуноу къурагъа себеплик этгенлеге жорек ырызлыгын билдиргенди, Юрий Барсаговха, «Джамия» кафени

иеси Гузойланы Фатиматха, советни членлери Айшат Кунжевагъа, Батчаланы Халиматха, Жанна Барагуновагъа, Пенсиячыларыны союзуна активистлери Галина Костенкогъа, Раиса Униковскаягъа да ыспас этгенди.

Ол күн жури да ишлегенди, көрмючге салынган затлагъа бла ашарыкълагъа багъа бич-

генди. Аны къаууму алим эмда агроном Мухамед Каскуловну кеси ёдюрген сейирлик хяярланы къабукъларындан ишлеген къашыкъланы, чөмючно, къумгъанны, музыкалы инструментлени окъуна бек жаратханды эм сыйлы саугъагъа да аны тийшли көргенди. Гран-при ыргакъ эшу эшген Лидия Сосковагъа жетгенди.

Ашха уста болгъанлагъа уа Хасаниядан Тёппеланы Рая, Нальчикден Валентина Дашева, Вольный Ауулдан Светлана Глясова, Нальчикден Валентина Половина, Кенжеден Зинаида Беканова саналгъандыла.

Конкурсха бек тынгълы къурапыл келгенлери ючюн Хасанияны бла Кенже тиширууларыны советлери махталгъандыла.

Тубешиу беш сагъатха жууукъ заманны баргъанды. Ары келгенле бары да солуп, бир бирлери бла ушакъ этип, төспел, жырлап да зауукълукъ тапхандыла.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.

Суратланы автор алгъанды.

жасалып эди. Ары келген апапалагъа бла ынналагъа Жабаги Казанок атлы арадан төпсеучоле тубеп, бирлерин төпсере чыгарадыла, башхаларын а хантлы столлагъа олтуртадыла. Уллу залны ортасында уа нальчикчи пенсиячыла ишлеген затладан көрмюч къурапылды эмда ала хазырлагъан хычинле, локъумла, торт, башха ашарыкъла да салыныпдыла.

1990 жылда тохташдырылгъанын эсге салгъанды, энди ол бир күн угъай, сау айны ичинде белгиленирин айырып айтханды.

«Сизни хар биригиз да не уллу махтаугъа, ыспасха да тийишлисиз»,-деп. - Багъалы таматала, биз сизни жылгъа бир айны ичинде угъай, күн сайын да былай жыйып, сизге сый, намыс да бере турсакъ окъуна да, ол көп боллукъ тыйолду. Сиз жашагъан

КОЛЛЕДЖ

«Окъууда, спортда да жетишимлеге жетерге битеу онгларыбыз бардыла»

Элбрус регион колледжде бюгонлюкде профессионал билим беруу къалай къурагъаныны юсюнден аны директору Отарланы Мухтар бла ушакъ этгенбиз.

Мухтар Магомедович, эм алгъа ушагъыбызны озган окъуу жылны эсеплеринден башлайыкъ. Къайсы усталыкълагъа юйретгенсиз эмда выпускниклеригиз көпню эдиле?

-2017-2018 окъуу жылны кезиуонде бизде 277 адам билим алгъанды. Мында автомеханик, аш хазырлагъан, кондитер, кийим бичген, аппаратлы эмда программалы жалчытынуу наладчыгы усталыкъгъа кере квалификациялы ишчилени хазырлагъанбыз. Андан сора да, «Право эм социальный жалчытынуу къурау», «Гостиницаны сервис», «Башланган класслада окъутуу», «Школгъа дери билим беруу», «Право сакълау органла» ызалада специалистлени юйретгенбиз.

Быйыл бизни учрежденияны токъсандан аслам къыз бла жаш тауусханды. Аладан оналтасы уа айырмалы дипломагъа тийишли болгъандыла.

Окъутуу процессни жетишимли бардырыр ючюн хар керек затыгъыз да бармыды?

- Билим беруу стандартланы жашауда бардырыр ючюн керекли, окъуу, эмда эки компьютер кабинетледен сора да, бизде оборудуванялары бла беш мастерской, юч лаборатория (технологлагъа, аш хазырлауулагъа эмда барменлеге деп шёндюлю энчилленгенни да къошуп) бардыла. Кесибизде интернетте чыкъгъан ызы да къурагъанбыз. Активий, спорт эмда тренажер залларыбыз, ашханабыз ишлейдиле. Библиотека фондуубузгъа арт кезиуде,

студентлеге пособияладан сора да, преподавательлеге илму-методика литература да иги кесек къошулгъанды. Техника базавыз бюгонню стандартлагъа тийишлиликде жангыртылгъанлай турлукъду.

Окъуучуларыгъызыны производстволу практикасын а къалай къурайсыз?

-Аны бардырыр ючюн, хар замандача, иш бериучоле бла, ол санда турист гостиницаланы, бюджет организацияланы башчылары бла, келишимле этилгенди. Къоркъуусузлукъну техникасыны жорукъларын сакълаулагъа энчи эс бурулгъанды. Практиканы бошагъанларындан сора хар бири да усталыгына кере квалификациялы разрядны берирге деп рекомендациясы бла характеристикала алгъандыла. Окъууну бошагъанларындагъы сынаулары кезиуонде организацияланы (иш бермучолени) келечилери экзамен комиссиягъа къошулгъандыла. Бир-бир кезиуде уа ала сагъыналгъан комиссиягъа башчылыкъ да этгенди.

Выпускниклеригизни иш бла жалчытылынулары уа къалайды?

-Эм алгъа чертирге сюеме, 2012 жылдан бери колледж Шимал Кавказны квалификациялы ишчилени эмда служациилени, сервис эм туризм сферанда орта зенюлу специалистлени хазырлагъан билим беруу программаланы жашауда бардыргъан окъуу учреждениялары бла сеть байламлыкъда болгъанды. Бизни выпускниклерибизге толу бийик билимни КъМРКЪУ-да, КъМРКЪАУ-да алыргъа онг барды.

Аланы иш бла жалчытынуу, профессионал жолларын табаргъа болушууну кеңлеринде, биз регион уруну рыногунда белгили организацияла бла байламлыкъ жюрютебиз. Ол санда инсанланы иш

бла жалчытхан служба, район больница, «Динамо» спорт база, «Каббалкгипс» чекленген жууаллылыгы болгъан общество, «Озон» отель, «CAPSULA» ателье, «ЭДАМ» кафе эм бирси жерле да бардыла. Бюгонлюкде Минги тауну тийресини предпринимательлерини ассоциациясы бла, аны кесини заявкасына кере, турист комплекске специалистлени хазырларгъа келишимибиз да барды. Башхача айтсакъ, окъуучуларыбызны усталыкъларына кере иш бла жалчытылынырларына алгъадан окъуна къайгырабыз.

Окъуучуларыгъызын солуу заманларын а къалай оздурдыла?

-Бизде көп тубешиу къуралады, ол санда тематикалы КВН-ла, колледже билим алыргъа энди киргенлени байрамга да бардыла. Дагыда илму-практика конференцияла, юбилей даталагъа аталгъан

эмда адабият ингирле, шахмат турнирле да боладыла. Андан сора да, волейболдан, баскетболдан, стол теннисден, женгил атлетикадан, спортну башха тюрлюлеринден эршиуле да озадыла.

Республикалы форумлагъа да къатышабыз. Районну сабий-жаш телю спорт школану жюрюп, жетишимле болдурганларыбыз да бардыла. Энчи белгиленгенлерибиз а Анапа шахарда «Смена» Битеуроссей сабий арагъа солургъа бардыла.

Быйыл бизни окъуучуларыбыз, «Чыгъармачылыкъны академиясы» программагъа къатышып, чыгъармачылыкъны башха-башха тюрлюлеринде кеслерини хунерлерин көргюзторге онг тапхандыла. Ала искусствону белгилли келечилерини мастер-классларында болгъандыла, ол жаны бла энчи айнынуу картасын толтургъандыла, кеслерине жангы шуёхла да тапхандыла. Профессионал усталыкъны конкурсларыны республика даражада бардырылган кезиуонде къатышып, жетишимли болгъанларыбыз да асламдыла.

Планнга кере жангы окъуу жылда къалай бир адам алгъансыз? Къалай барады бу жаны бла ишмиз?

-Быйыл алынырыкъланы контроль тарихини саны жюз бла онбешге жетеди. Жюзюсю-кюндозго бөлүмде, къалгъанлары уа заочно билим аллыкъдыла. Очно окъуулан бизде хакъсызды, аланы тош азыкъ бла да жалчытабыз. Планыбыз жетишимли толтурула турады. Колледже кириге сойгенлени къагъытларын алгъан комиссия уа октябрьни аягына дери ишлерикди.

Ушакъны **ТЕМИРЛАНЫ Анатолий** бардыргъанды.

ЖЮРЕК ЖЫЛУУ БЛА ЭСГЕРИУ

Халкыбызны маданияты сакъланырына кьайгыргъан алим, огьурлу, терен билимли адам

Халкыбызны фольклор хазнасы бек байды, аламатды, сейирди. Жомакълары, элберлери, таурухлары бир да болмагъанча кепдюле. Нарт сёзлери да жашауну хар турмушуну жораланадыла. Жырлары бла ийнарлары уа айтмай окьуна кьоялык. Ала халкыбызны фахмулулугьуна шагъатлыкь этген затладыла. Аланы бюгюннге дери эмда ёмюрлеге сакъланырча этгенледен бири уа фольклорист, жазыучу, алим Холаланы Зубеирни жашы Азретди. Бюгюн сёзюм аны юсюнденди.

Ол халкын суйген, аны унурлиги, иш кёллююгю бла дайым да ёхтемленген, тарыхы, маданияты, адет-тёрелери да сакъланырларына, айнырларына кьайгыргъан адам болгъанды. Арымай-талмай эл-эллеге айланып, уллайгъанлагъа тюбеп, ала айтхан затлары жазып, халкыбызны маданият хазнасын жыйышдыргъанладан бири болгъанды. Керти да огьурлу, терен билимли, сейирлик адам эди ол.

Илмуда жолун фольклористикадан башлап, Холаланы Азрет артад китап басмада бир талай заманны урунганды. Алай миллетибизге бек уллу хайыры уа ол илму-излем институтда ишлеген кезиуде тийгенди. Халкыбыз Орта Азиядан бла Къазахстандан кьайтханда, биринчи болуп ол кьурагъан эди институтдан экспедицияланы. Аны башчылыкьы бла Сотталаны Адилгерий, Отарланы Саид, Шахмырзаланы Саид, дагьыда башхала тау элгеге барып тургъандыла. Бюгюнлюкге дери сакъланган нарт таурухларыбызны 60-70 процентин Холаланы Азрет жыйышдыргъан-

ды десек, ётюрюк боллукь туююлдо.

Былайда бир шартны эсге салыргъа сюеме: Къабарты-Малкъар илму-излем институт малкъарлылары фольклорларын жьыргъа экспедицияны 1939 жылда окьуна кьурагъан эди. Ол заманда бир талай жомакь, жыр, таурух жыйышдырылып, басмагъа хазырланылгъандыла, алай, Уллу Ата журт уруш башланып, кьол жазмала, зарфха урулгъанла да тас болуп кьаладыла. Азрет Зубеирович да фронтда болгъанды, анда жигитча сермешгенди, Кьызыл Жулдузну, Ата журт урушуну экинчи эм ючюнчю даражалы орденлерине, дагьыда башха кьырал саугъалагъа тийшли болгъанды.

Азиядан кьайтхандан сора уа мени хурметли устазым жыйышдыр-

гъан материаллагъа кёре 1959 жылда жомакъланы жыйымдыгъы басмаланган эди. Дагьыда юч-тёрт жылдан сора уа экинчиси - Къарачай-малкъар поэзияны антологиясы, 1965 жылда уа «Малкъар нарт сёзле» деген китап чыгъадыла.

Халкыбызны нарт таурухларын жьыр мурат бла 1965 жылда илму-излем институт малкъар, къарачай эл-леге экспедицияла кьурайды. Мен Холаланы Азретни биргесине эл-элгеге барып тогьуз-он жыл айланганма. Биз Холамда, Бызынгьыда, Чегем аузунда, Бахсанда, Къарачайда да кеп кере болгъанбыз. Ма ол заманда бютюн бек тюшонгенме Азретни фахмулулугьуна, терен акьыллылыкьына, халаллыкьына, уллу адамлыкьына да. Аны ауазын кётюрюп сёлешгенин, ачыуланганын бир да кёрмегенме.

Фольклор экспедиция ол бек кьыйын затды. Къартланы микрофоннга сёлешдирген артыкь тынч туююл эди ол заманда. Аланы кёбюсю бир керексиз зат айтып, эшигьибизни жабып кьоярбыз деп, асыры кьоркьгъандан, кьатларына кьоймай эдиле. Аланы ангыларгъа да боллукь эди - кечгюнчюлюкден кьайтхан эдиле! Андан сора да, билгенлерин хар кимге айтып кьоймагъандыла. Аллай кезиуледе Азрет Зубеирович керекли сёзле табып, адамны кесине жууукь этип кьоя эди. Къайда болса да, адамла сейир тартылыучу эдиле анга. Мен жашаумда аллай эки адамгъа тюбегенме, Хола улугъа бла Шахмырзаланы Саидге.

Экспедицияда Азрет кеси да аясуз ишлеп, бизден да не тапдыгъыз деп кьаты соргъанды. Илмугъа келген

жаш адамлагъа не заманда да сакь эди, бизни кеп затха юйретгенди, насийхатчылыкь этгенди. Илмуда да ол биринчиледен болгъанды. 1972 жылда Москвада СССР-ни дунья адабиятыны институтунда «Къарачай-малкъар нарт эпос» деген ат бла кандидат диссертациясын кьоруулагъанды. 1974 жылда уа тюз да аллай ат бла аны илму монографиясы басмаланады. Андан бери аллай илму ишни бизни миллетде бир адам да жазмагъанды. Халкь жьыра дегенлей, «Голлуну» юсюнден биринчи болуп Холаланы Азрет «Обряды национальные особенностей» деген статьясында жазгъанды. Бюгюнлюкде да фольклор, этнография бла кьорешген адамла аны окьумай кьоймайдыла.

«Голлу» деген жьыры алим Уллу Малкъарда тапхан эди. Башхаланы айтханда, сёз ючюн, «Апсаты», «Бийнегер», «Хардар», «Элия», «Чоппа» деген жьырлары биринчи мурдор ташларын да Хола улу салгъаны керти шартды. «Хардарны» ол Бызынгьыда Холаланы бир къартларындан жазып алгъанды.

Алгъаракьлада нарт жьырлары макъамлары жазылып биринчи тому басмаланганды, экинчиси да хазырлана турады. Ол китаплагъа устазыбыз жыйышдыргъан кеп материалла киргенди. Алимни кьыйыны зыраф болмагъанды, энтта да жарагъанлай турады.

МАЛКЪОНДУЛАНЫ Хамит,
филология илмуланы доктору.

Жангы китап

МАЛКЪАР ТАУЛАДА КЪЫРГЪЫЗСТАННЫ АУАЗЫ

Бу кюнледе Къыргъызстанда «Турар» деген китап басмада Айдарбек Сарманбетовну «Тузакь» деген аты бла кечюрмелери чыкьгъандыла. Китапны басмалагъа Къыргъыз Республиканы Президентини кьарамында кьурагъан миллет тилни айныгъу жаны бла кьырал комиссия себеплик этгенди. Ары малкъар адабиятдан да бир кьауум чыгъарма киргенди.

Айдарбек Сарманбетов Исык-Куль областьны Караой элинде 1953 жылда туугъанды. Къыргъыз кьырал университетни журналистика факультетинде окьугъанды. Аны таусхандан сора «Къыргъыз Туусу», «Кенеш», «Заман Къыргъызстан» газетледе, «Къыргъыз адабияты» басмада, «Жангы Ала-Тоо» деген суратлау адабият журналда ишлегенди.

Жазыучу кьадарында кьара сёзюм устасыды. Орус, кьыргъыз тилледе жазды. Чыгармалары орус, кьазах, туркмен эм башха тиллеге кечюрюлгенди. 2008 жыл-

да Тюрк тилни кьыралланы ЮНЕСКО жарашдыргъан программагъа кёре кьурагъан адабият конкурсларында хапар номинацияда биринчи жерге чыкьгъанды, 2012 жылда уа Тюркде тюз аллай эришуде хорлап, Махмуд Къашхарлы атлы халкьла аралы адабият саугъагъа тийшли болгъанды.

Айдарбек Сарманбетовну кечюрмелери белгили малкъар жазыучу Шауаланы Хасанны «Тузакь» повести бла башланадыла. Ары дагьыда Отарланы Керимни бир кьауум назмусу бла кьазах тилден Талгат Кенесбаевни бла Ербол Бейилханни хапарлары, поэт Даурен Бериккады улуну назмулары да киргенди.

Къыргъыз жазыучу Шауа улуну ол повестин кечюргени бошдан туююлдо - анда малкъар халкьны Къыргъызда жашауну юсюнден толу айтылады. Ол кьыйын кюнледе, кьыралда уруш баргъанда, кьыргъызлыла кеслери да, болгъанларын фронтха жиберип, кьолайсызлыкьны чегинде жашагъанда,

бизге, кечгюнчюлеге, билеклик этгенди. Аны бир таулу да унутмайды.

Бытыр Айдарбек Имангазиевич Отарланы Керимни юбилейи бла байламлы Къабарты-Малкъарга келип кетген эди. Ол ариу кюн, уллу назмучубузну эсгерге, Бахсан

аузунда Тегенеклиде жьылгъаныбызда, кьыргъыз шухьубуз малкъар адабиятны

иги билгенин кёрюзтгенди.

Анга сёз берилгенде, Айдарбек Сарманбетов Къыргъызда жашагъан уллу поэтерибизни - Кьулийланы Къыйсыны, Зумакулланы Танзиляны, Отарланы Керимни юслеринден, аланы эсде тутханларын да энци белгилеп, тынгылы айтхан эди. Ол Отар улуну кеси кьыргъыз тилге кечюрген назмуларындан бир кьауумун окьугъанда уа, биз, анда, аны туугъан жеринде жаратылгъанла, ёсгенле, кёлюбюз кётюрюлуп, бир жууукь адамыбыз бла тюбешгенча

кьууанганыбыз эсимдеди. Шауаланы Хасан а энци саугъа - аланы миллет кьалпакълары кьоллу болгъан эди.

Халкыбызны кьыйын кюннюнде бизге билеклик этген кьыргъыз халкьны ауазы, кьарындашлыкьны юлгюсюча, тансыкьлы эди ол кюн. Бюгюн да алайды.

Айдарбек Сарманбетов, ол мында мурат этип кетген китабын чыгъарып, сау болсун, бизге кьыйтып саугъа этгенди.

МУСУКАЛАНЫ Сакинат.

Конференция

ИЛМУ ХАЗНАСЫ
БЮГӨНЛӨКДӨ ДА ЖАРАП ТУРАДЫ

Бу кундеде Нальчикде Гуманитар тинтиле бардырган институтта «Кавказская филология: история и перспективы» атлы халкыла аралы конференция бардырылганды. Ол айтхылык кавказовед, лингвист, филология илмуланы доктору, профессор, РАН-ны тил жаны бла институту тамата илму кзулукчуусу Мухадин Абубекирович Кумахов тууганлы 90 жыл толганына жораланганды. Аны КМР-ни Культура министрствосу, огарыда сагынылган институту, Россейни «Федерал илму ара» илмула академиясыны Къабарты-Малкъарда илму арасы, Россейни илмула академиясыны тил бла байламлы институту кураганды.

Форумну уа филология илмуланы доктору,

профессор, институтну директору Касболат Дзамихов ачханды эм бардырганды. Залдагы къонакыла бла шагъырейлендире, конференцияны ишине КМР-ни культура министри, культуология илмуланы кандидаты Мухадин Кумахов, республиканы жарыкъландыруу министри орунбасары Ирина Шонтукова, тыш къыраллы делегацияланы къауумлары да къатышханларын билдирип, сёзю Россейни илмула академиясыны Къабарты-Малкъарда илму арасыны председателини илму жаны бла орунбасары, филология илмуланы доктору Улакъланы Махтиге бергенди.

- Мухадин Абубекирович кавказ тиллени тинтиуге уллу къыйын салганды. Аны

илму ишлери бла бусагъатда кеп алимле, студентле да хайырландыла. Мен да аны кеп лекцияларына тынгылаганма. Сау болсун къызы атасыны илму хазнасын тас этмей сакълаганына. Бу конференцияны кураганлагъа уа энчи ыспас этеме, дегенди ол.

КМР-ни культура министри Мухадин Кумахов конференцияга къатышханлары алгъышлагъа, Мухадин Абубекировични кеси энчи таныганын, аны бла жууукълукну да къатышжурютгенин айтханды, аны адамлык шартларыны юсюнден сагына бир къауум юлго да келтиргенди. Аны жууугу хурметин этип, жыйылыуга аллай бир алим келгенине къуанганын да жшырмаганды.

Швецияда Мальме университетни профессор Карина Вамлинг а Мухадин Абубекирович бла кеп жылланы ишлегенин эсгергенди. Ол, профессор Кумаховну арий-тала билмеген алим болганын белгилеп, ёсюп келген тёлгоге бек сакъ кёздөн кыраганын энчи чертгенди. Конференцияда оюмларын билдире Гуманитар тинтиле бардырган институтну къабарты-

черкес секторуну таматасы Борис Бижев, Тбилиси университетни профессору Важа Шенгелиа, институтну алим секретары Дина Кумыкова, филология илмуланы доктору Яков Тестелец, дагыда башхала да сёлешгендиле.

Андан сора пленар докладла этилгендиле. Алары кезиунде Карина Вамлинг Кумаховну тыш къыралда илму ишине юсюнден билдиргенди, Зинаида Табуина аны илмуга салган къыйыныны юсюнден айтханды, дагыда башхала терен магъаналы докладла этгендиле. Москвада РАН-ны Востоковедение институту келечиси Юрий Ландер а Адиг электрон корпусу 30 минутлукъ презентациясын кёрютгенди.

Проектни чегинде Мухадин Абубекирович Кумаховну жашау эм чыгармачылык жолуна аталган китап басмаланганды. Чыгарма специалиств-кавказоведлеге, филология вопросласты тинтгенле энчи сейир боллукъду. Конференция секциялада ишлегенин да белгилерге тийишлиди.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.

Суратланы автор алганды.

- Раиса, кеп болмай юбилей чегинден ётгенсе. Халынг къалайды?

- Энди ол, бир жанындан, кеп затны юсюнден оюм этдиреди, бирси жанындан а, къууанчылы шартды - тюз жашаганма, бийик билим алганма. Ол зат а бек жараганды ишимде. Кёзлерими эншиге иймегенме.

- Ананг, атанг да миллетде белгиле адамла болгандыла. Баям, билмеге итинуу да аладан келген болур.

- Атам Назир, Жаболаны Жамону жашы, не жаны бла да айтълган таулу эди.

Анам, Бачиланы Жарашууну къызы Майрусхан, биринчи устзладанды. Атам юйюрю бола турганлай къачырганды анамы, ол нёгер къызы бла Жаболаны шауданга суу аларга барганлай. Аны сыйырырга да кюрешгендиле къарындашлары Орусбий бла Чукай, алай биз. Атлы бла мен, жаратылырга керек болур эдик Аллахны буйругуу бла. Бирси юйюрдөн къарындашларым Махмут бла Музафар, жаннетли болсунла, бирча багъалы эдиле манга. Арабызда къаршылык болмаганды. Баям, таматаланы къайтылыкъларындан.

- Атагъыз урушдан къайтаганды. Сабийлигинг къалай эди?

- Анам Орджоникидеде окугъанды педтехникумда. Кёчгюнчюлюкге дери онбир жыл ишлегенди устз болуп Акъ-Сууда. Бизни кёчюргенде, манга алты жыл бола эди. Кеп затны эсимде тутам. Поездде барганыбызны, бир тохтаган жерде анам как этгенин да унутмаганма.

Узбекистанда Къара-Суугъа тошген эдик алга. Анамы эгечи Нагъо, Нальчикден кёчюрюлюп, Къыркъгъызстанга тошген эди, Красная Речка элге. Ол анда сабий сатда ишлеп турганды. Орусбий а Фрунзеде жашаганды. Анам къагъыт жазып, эгечин тапхандан сора, биз да ары кёчген эдик. Анам анда да устз болуп ишлегенди. Школга анда барганма.

Сабийле болганылыкыга, ишлеген кеп этгенбиз. Кюйдюрген кюнню тобюнде чюгондор бахачага чыккъысакъ, къыйыры кёрю-

мей эди тизгинлени.

- Устазларынг а кимле эдиле, эсинге тутамыса?

- Бир устазым къарачайлы жаш Алииланы Умар Баблашев эдик болганды. Ол, менича, орус тилни билмегенлеге: «Китап, газет кёрсегиз, анда жазылганын къагъытха кёчюре туругуу, алай болса, терк юйрениксиз тилге», - дей эди. Орус тилден дерс берген къыз а Ленинградда университетни бошап келген эди - билимли, тёзюмлю. Аны эри бла бирге ийген эдиле Къыркъгъызстанга ишлерге.

къарап, аладыла. Мен анда орус тилни бёлюмюнде окугъанма.

- Урунуу жолугуу а къалай башланган эди? Андан ары не болду?

- Таман ол заманда мени илзеп келген эди Акъ-Суугъа КГБ-дан бир адам. Аты Рамазан эди, тукъумун эсгералмайма. Машинага олтурургъа унамайма, адресигизни айтыгъыз да, кесим автобус бла барырма дейме. Артада бирге ишлегенибизде кюлючю эди манга. Анда кеп турмаганма. Ызы бла жангы ачылган Со-

эдиле. Мени ары консультант этип алгандыла. Артада Совет районну исполкомунда, партия райкомунда, элли урунганлары район профсоюзларында, райкомну пропаганда, агитация да бёлюмюнде, политпросвещение кабинетни таматасы болуп да ишлегенме. 1985 жылда Политпросвещенианы юйюнде окуу бёлюмюне таматасы болуп турганма. Артада уа, къырал торленип, бизни эки жыл алга пенсияга ашырганды эдиле да, андан арысында энчи иели предприятие ачып, анда иш-

жаны бла окугъанды, иши да аны бла байламлыды, сора ЖЭК-де да барды куллуугу. Азрет экономист-бухгалтерди. Сабийле тёртюсю да школну алтын майдалагъа бошагандыла. 19-чу номерли школда сыйлы къангада атлары жазылды. Туудукъла алтыдыла, аладан тууганла уа - онбир.

- Кеп болмай сиз къарачай-малкъар нарт сёзлени жыйып, китап этип чыгарганыз. Ол кыайдан келгенди эсингиз?

- Къызымы туудукъчуугу Шамил, атасы къабартылыды, бусагъатда онунчу классыда, бир кере малкъар тилде бир зат жаз деп тилеген эди. Анга юйренирге сыйгенин да айтып. «Малкъар тилни билсек, биз отуз сегиз тилни ангыларыкъбыз», - дегенинде, не этсем иги болур деп сагышланганма. Кеп журнал, газет да жаздырыучу эдим. Аладан алып, ючтомлукъ сёзлюком да бар эди. Алары кыайсында да нарт сёзлеге тобей келип, жазып алып, жыйып, алай келгенме китап этер оюмга. Малик да бек жаратхан эди аны. Китапларымы уа сыйюп саугъа этеме.

- Сиз бусагъатда малкъар халк жомакъланы орус тилге кёчюр турасыз. Ол ишигиз а къалай барады?

- Бир къолга алсам, аладан айырылган бир да къыйынды (кюлед). Сёзлюкеде болмагъан неда башха торлю ангылатылган сёзле, жомакъланы торлю-торлю вариантлары тобейдиле. Жарашуулары Зайнафын фразеология сёзлюком да бек жаратма. Аллах аллай онг берсе, аны да кёчюрюрге деп турама орус тилге. Ол бек сейирлик да, керекли да иш боллукъду.

- Сени оюмунга кёре, не зат жетишпейди бусагъатда адамга, ол насыплы болур ючюн?

- Не да барды бюгюн, жюрек тычтылыгъ а азды. Сабийлеге къоркъама. Биз жаш заманда миллет энчилик, бу бай, бу жарлы деген жокъ эди. Барыбыз да бирча жашаганды, окугъанбыз, артык окууна ишлегенбиз. Ол кезиуде биз насыплы эдик.

Ушакъны МУСУКАЛАНЫ Сакينات бардырганды.

Абадан тёлго

«Тюз жашагъанма,
башымы эншиге иймегенме»

Жашау сынаулары юлгюлю болган адамла бардыла арада. Ала бир заманда жашасала да, хар бирини кеси къадары, жолу, аны юсюнден ангыламы да барды. Тауырзаланы Раиса, Жаболаны Назирни къызы, аладан бириди. Бюгюн ол бизни ушакъ нёгерибизди.

Ол заманда къыралда алай эди. Бек сыйгениме аны, билмеген сёзлерими магъаналарын да андан сорганма.

Гитчелигимден окууна китаплагъа бек жан атханма. Бюгюн да сейир этеме анда аллай иги библиотека болганына. Окуугъа, орус тилге сыймеклик да ол сыйген устазымы юсю бла жаратылганды. «России первая любовь» деп, Пушкинни юсюнден да анда окугъанма биринчи. Окуу программага кирмеген кеп затны алай билгенме.

- Бери уа не заманда къайтханысыз?

Бек биринчиден болуп 1956 жылда. Он классны бошагъанымлай. Тюз да поезден тошгенлей, университетте чапхан эдим, экзаменлеге кеч къалама деп. Мен жетгенде, Маяковскийни юсюнден жаза тура эдиле. Ол а мени бек сыйген поэти! Мени да олтуртадыла, алай заман аздан бошагъайма ишим. Жарсыйма. Болса да, анамы тилги бла жазганыма

вархозда кадр бёлюмге ише кирмед. Ол биринги промышленный предприятияланы ишлерине къарай эди. Анда ишлей турама, бир отулу фатар да алама. Сора Роза Канчумасовна Сабанчиева, комсомолну биринчи секретары, билимли адам илзейме дейди да, мени айтадыла. Кырауучу бёлюмю инструктору этип аладыла, артада уа обшйи отделни таматасы этдиле.

Роза Канчумасовна профсоюзлага кетсе да, мени унутмай, биргесине элтирге сюеди, тилейди. Кырал учрежденияланы профсоюзларыны председатели болуп, жети жыл ишлегенме анда. Андан арысында Москвада Бийик партия школда окугъанма. Эки сабий бар эди юйде ол заманда. Бир бирге турганды ара шахарда, бирси уа атасы бла Нальчикде.

- Ол курсланы бошагъандан сора не куллукуда ишлегенсиз?

- Политпросвещенияда Коммунист урунууну школун ачхан

легенбиз, сабийлени окутабыз, аякъландырабыз деп.

- Юйюрюгюзню юсюнден да айтыгъыз бизге.

- Баш ием, Тауырзаланы Малик, биргеме окугъанды университетде. Ол комсомолда, партия обкомда да ишлегенди, Совет районда биринчи секретарь болуп да турганды. Кеп сёзлю тоной эди, адаби, халы уа - ким да сукъланырча. Эки жылдында къалганды анасыз.

Кеп жылланы тамата къайынымы юйюрю бла бирге турганды. Къыйын атам Азияда къалган эди. Ол да юйюрю бла келип, ала юй ишлеп кёчгюнчю бизде жашагандыла. Къыйын кёрюмей эди, сыйюп этгенме алага жумуш.

Терт сабий ёсдюргенбиз - эки жаш бла эки къыз. Тамата къыз, Мадина, гинекологду, Лейля Москвада халк мюлк институтуна бошаганды, межрегионгазда ишлейди. Хасан медфакада юч жыл, артада Москвада механика

АКЦИЯ

Ишчи усталыкъланы магъаналылыкъларына, кереклиликлерине да туюнжуре

Россейни машинала ишлеучюлерини союзуну Къабарты-Малкъарда бѐлюмю КъМР-ни Жарыкъландыруу, илму эмда жаш тѐлюню ишлери жаны бла министрствосуну болушлугу бла школчулага бизни республиканы талай промышленность эмда илму-производство комплекслеринде экскурсияла бардыргъанды. Бу иш «Турникетсиз ыйыкъ» деген битеуроссей акцияны чеклеринде къралгъанды. Ол а «Россейде ишле» деген федерал проектге киреди, кеси да РФ-ни сагъынылган Союзуну башламчылыгы бла, Росмолдѐжну эмда бир ненча уллу промышленность холдинги себепликери бла бардырылады, деп билдиргендиле бѐлюмден.

Алай бла акцияны кезуюнде Нальчикде 1-чи номерли гимназияны окуучулары КъМКЪУну «Мехатроника эм робототехника» эмда «Машинала ишлеуде бийик технологияла» деген илму-билим беруу араларында болгъандыла. Алаагы промышленностьда хайырланылычу роботланы кѐргюзгендиле,

тетни преподавательлери уа алаагы вузда къаллай инженер усталыкъла алырга боллузун билдиргендиле.

Шахарны 11-чи эм 21-чи номерли орта школларыны окуучулары уа «Телемеханика» заводда болгъандыла. Предприятияны специалистлери алаагы анда къаллай продукция чыгарылгъанын кѐргюзгендиле, заводну цехлеринде экскурсия бардыргъандыла. Аны хайыры

на къонакъбайлыкъл этгенди. Бизде эмда тыш къыраллада чыгарылган кѐп тюрюлю машиналаагы техника кереклени анда къалай къралгъанларына сабийле угъай, аланы устазлары окууна сейирлерин жашырмай къралгъандыла. Производствоны специалистлери да аны эслемей къоймагъандыла, ишни, хайырланылган технологияланы юсюнден алаагы анылашыныулу толу хапар айтхандыла.

Быллай экскурсияла, союзда айтханларына кѐре, бир кезиуу бла чекленип къаллыкъл туюнжолдоле: жыл сайын жаз башында эмда кюз артында бардырылганлай турлукълдула.

-Баш умутубуз – ѐсе келген тѐлюге инженер эмда ишчи усталыкъла магъаналы эмда бек керекли болгъанларына туюнжоруюду. Биз школчуланы регионда белгили производствода болум бла шагъырейлендирирге кюрешибиз. Ол алаагы арта урунуу жолларын белгилерге, билим беруу системаны бла предприятияланы арасында да байламлыкъл къралгъа себеплик этеди, - дегенди акцияны регионда координатору **Анзор Тхамоков**.

УЛБАШЛАНЫ Мурат.

ала къалай къралгъанларын, ишлегенлерин, къаллай хайыр келтиргенлерин да айтхандыла. Къонакъла дагыда программа бла ишлеген (темирледен аберице этиучю) станокла, 3D принтер эм сканер бла шагъырейленгендиле. Универси-

бла сабийле производствону кеси кѐзлери бла кѐржуре, сорууларына да жууапла алырга амал тапхандыла.

Бахсан шахардагы «Автозапчасть» завод а ол шахар округну 3-чю эм 4-чю номерли школларыны окуучулары-

Карате

Элбрусчулада – онтѐрт майдал

Тырныаузда В.А. Губанов атлы «Геолог» спорт-саулыкъл кючлеу комплексде каратеден тѐрели ючюнчю эришиуу бардырылгъанды. Ол Ич ишле органланы борчларын толтура ѐлген келечилерини хурметлерине жораланганды, аны жер-жерли администрация, полицияны бѐлюмю, районну физкультура эм спорт комитети къралгъандыла.

Эришиууни къралгъанчы халда ачылыуунда спортчуланы

ѐлгенлени эсгергендиле. Эришиуге Россейни алты регионундан 287 жаш спортчу къатышхандыла. Элбрус районну спорт школундан жашла бла къызла 14 майдал къытхандыла. Къызланы араларында кеслерини жыл сан эм ауурлукъл къауумларында Атмырзаланы Зульфия бла Жанна Жанова хорлагъандыла. Атмырзаланы Зухура, Мария Шмакова, Дайана Жемухова, Эльмира Керимова кюмюш майдал-

Элбрус районну администрациясыны башчысы Залийханланы Къаншаубий, регионда МВД-ны энчи состав бла ишлеу жаны бла управлениясыны башчысыны орунбасары ич службаны полковниги Сергей Карпенко, МВД-ны Элбрус районда бѐлюмюню башчысыны орунбасары Анзор Кармов алгъышлагъандыла. Ала быллай эришиулеге жаш тѐлюню Ата журтха сыймекликге, жигитлерибизге, аманлыкълчылыкъл эм терроризмге къажану кюрешилгенлеге, жанларын аямай борчларын толтургъан адамлаага хурмет этерге юйретгенлерин чертгендиле. Арта жыйылгъанла барысы да, бир минутту шош туруп, ишлерин толтура

ла къытхандыла. Забакъланы Джамилла, Гѐжаланы Лейля, Ангелина Назаренко ючюнчюле болгъандыла. Жашланы араларында биринчи жерге Оракъланы Алий чыккъанды. Умарланы Айдамир – экинчи, Кърманланы Къаншаубий, Жашууланы Кърман бла Керим Алихаджиев ючюнчю жерлени алгъандыла. Алааны тренерле Руслан Нахушев, Евгений Могилаев, Тенгиз Калдани, Арсен Губашев юйретдиле.

Алчы жерлеге чыккъанлаагы МВД-ны Элбрус районда бѐлюмюню энчи составынан кубокла, майдалла, грамотала эм башха саугъала берилгендиле.

Анатолий ТЕМИРОВ.

ДЗЮДО

«Алтынла» бла къайтхандыла

Бакуда дзюдодан халкъла аралы турнирге 11 къыралдан 600-ден аслам спортчу къатышханды. Анда эки дзюдочубуз – Гайыланы Омар (81кг.) бла Уяналаны Ислам (90 кг.) – алтын майдалла къытхандыла. Ала экиси да бешшер сермеш бардыргъандыла эм барысында да хорлагъандыла. Дзюдочуланы тренер Дмитрий Иванов юйретеди.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

Аскерге чакъыруу

Тохташдырылган план толтурулукълду

Черек районда жашланы аскерге чакъыруу барады. Ол иш ючюн жууаплы болган комиссия Къашхатауда военкоматда жарашдырылган планнга эмда графикге кѐре ишлейди.

Бу аууздан битеу да 915 адам чакъырылгъа керекди. Комиссияга 150 инсан келгенди, аладан 106-сыны саулыкълары тинтилгенди, аскерге 5 адам алынырыкъды. Аскерде къуллукъл этерге суйгенлерин чакъырылган жашланы асламысы айтадыла, алай бек алгъа бийик неда орта энчи билимлери, неда «С» категориялы водитель уdstоверениялары болганла сайланадыла.

Аскерге чакъыруу барган кезиуде ол иш бла байламлы битеу службала борчларын бет жарыкълы, тырман этмезча толтурадыла. Тохташдырылган план толтурулукълду.

Эсигизге салайыкъ: аскерге чакъырылганла комиссияга сылтаусуз келмей къалса, 27 жыллары толса, аскер билетни орунуна справка алып къоярыкъдыла. Аны бла уа ишге кирир онг жокълду, ишлегени уа ишден эркин этерге боллукълдула.

БѐЗЮЛАНЫ Залина.

Черек районну администрациясыны пресс-службасы.

Сахна

Магъаналы затланы юсюнден масхара халда

Къулийланы Къайсын атлы Малкъар къырал драма театр сахна искусствону суйгенлени Б. Нушичин пьесасына кѐре салынган «Фило-софияны доктору» деген спектакльге чакъырады.

Ол 2018 жылны 30 октябринде Къы-

рал концерт залда (Шогенцуков атлы орам, 28) кѐргюзюлюкълду.

Оюн 19.00 сагъатда башланарыкъды. Соруулары болгъанла бу телефон номерлеге сѐлешсинле: 8(8662) 96-85-50; 8-938 691-25-39.

Адабият

КЪАЙДА ДА ПОЭТЛЕ
БИРЧА САГЪЫШ ЭТЕДИЛЕ

Россейни Мурманск областында саами (лопарла, лалландиячыла) деп аз санлы халкы жашайды. Аны адам саны минг бла сегиз жүзгө да жетпейди. Ол миллетни адамлары кийик ёсдюрөдиле, чабакъ тутадыла, уугъа барадыла, алай бла баш кечиндиредиле. Шималда жашагъан не жаны бла да кыйынды: суукулук, бек кысыха жай, узун кыш... Болсада ма аланы да кеслерини жазычулары, поэтиери, художниклери, артистлери, алимлери да бардыла.

Танышым Надежда Павловна Большакова, Россейни Жазычуларыны союзуна келечиси, краевед, жамауат кылулукчуду. Ол Ревде элде туугъанды, Ленинградда Культура институтта окугъанды. Жазычуулук иш бла жаш заманындан бери кюрөшөди. «Гыржын гирахла», «Жанымы жазыуу», «Кыонгуроу тауушу» деген эм башха жомакъ, назму жыйымдыкъланы авторуду.

Надежда Павловна Кольский жарым айрыкамда жашагъан миллетлени культураларыны, адабиятларыны юслеринден да бир кыауум китап жазгъанды: «Тиррв деген саамча саламлашыуду», «Алхалалай», «Кольский саамланы жашаулары, адетлери эм мифлери алгъада эм бусагъатда», «Саам адабиятны антологиясы» эм башхала. Ол кеси туугъан элде биринчи саам поэт Октябрини Воронованы музейин да аччанды.

Надежда Павловна Большакова, ол кыйын жерде жашагъанына да кырамай, бек жарык, таукеллиги бла кимге да юлгю болурча, аллай адамды. Бир сейирим, Мурманск областыда кыабарты диаспора барды деп да билдирген эди ол. Къайда да поэтле бирча сагъыш этгенлерин а мен аны бу назмуларындан аныгалагъанма.

Ачытырча жазаргъа болады,
Ёлтюрюрча жазаргъа болады,
Тюз таша тийген кибик чалгын,
Ма алай болады атамын.
Таш тишейди чалгынны сени –
Аны тюз этеригинг келди.

Оюмну иги эди туйсенг,
Тюзетир эдим деп, кюрөшсенг.
Жашаргъа керекди тансыкылап,
Келлики ёмюрча анылап.
Кетерге керек болур алай –
Кыаламым сёзюню кыргъанынлай.
Бир ууакъ харфлача – айтаханынг...
Насыпны кыалай да сакълагын?
Жаз келсе уа, ач къанатлыла
Махтарла кюнню эм жырларла.
Да, алай эсе, хар не – алда.
Келе турма энди сен манга.

Бир бек кёреме тошюмде кёкню.
Ариуду ол – чуукды эм кёксюл.
Тереземден киреди кюн таяк,
Ол ийнакылайды, бетими сылап.
Алай... манга башха туйюлдо ол.
Санга излеп келеме дайым жол.
Сюеме айтыргъа – ол сюемеклик,
Тюз бал тузлай, сууда эрип кетди.
Айтама деп, телефонну алсам,
Ол жокъса дейди, кыулакыга салсам.
Ол телилик болур, сен кеч мени,
Адепсизлик болур, унут мени.
Алай а сен мени эдинг алда...

Тангны сюеме мен, жангы кюнню,
Ол эшикле ача манга, кюлюп.
Уууртумдан уппа этсе мени:
«Жукълапмыса? Уятайым сени!»
Шошукъду шахарын, кыалкыпды ол,
Чарсада уа сибирти сыйпайды жол.
Бурунуму тиреп миялагъа,
Кёкге кыарай, келеме уяна.

Надежда Павловна Большакова, Мурманск областыда кыабарты диаспора барды деп да билдирген эди ол.

Кёзлерими бурама да жерге,
Чыракъ жанады бир-бир юйледе.
Кесим да чыракъны жандырайым,
Жангы кюнню алай бла башалайым.
Чачларымы да этейим бурма...
Тюбер ючюн ариу болуп санга.

Мудыхлыкъ толтурду санымы...
Ол, тенгизча, алды жанымы...
Жюрегим а кыуриуду алай –
Бир гитче, бир азчык болгъанлай...
Кыалганы уа – излеп кёрюрге,
Ёнюнпо эшитир ючюннге,
Сёлешир ючюннге кечени...
Эсгерир ючюннге эрттени...
Букъдурдум жастыкыга бетими.

Турабыз биз кыуру дуняда.
Гепсоркъала баргъанча – адамла.
Кыуанч да ётюрюкдю не кёзбау
Керти туйюлдо былдайда жашау.
Сюеме мен бир жай болгъан жерге,
Кюнден салкын кыалпакъ кийгенлеге,
Юйсюз итле улумагъан журтха,
Кыуру да кюн тийип тургъан журтха,
Эс бурмайын кыара булутлагъа.

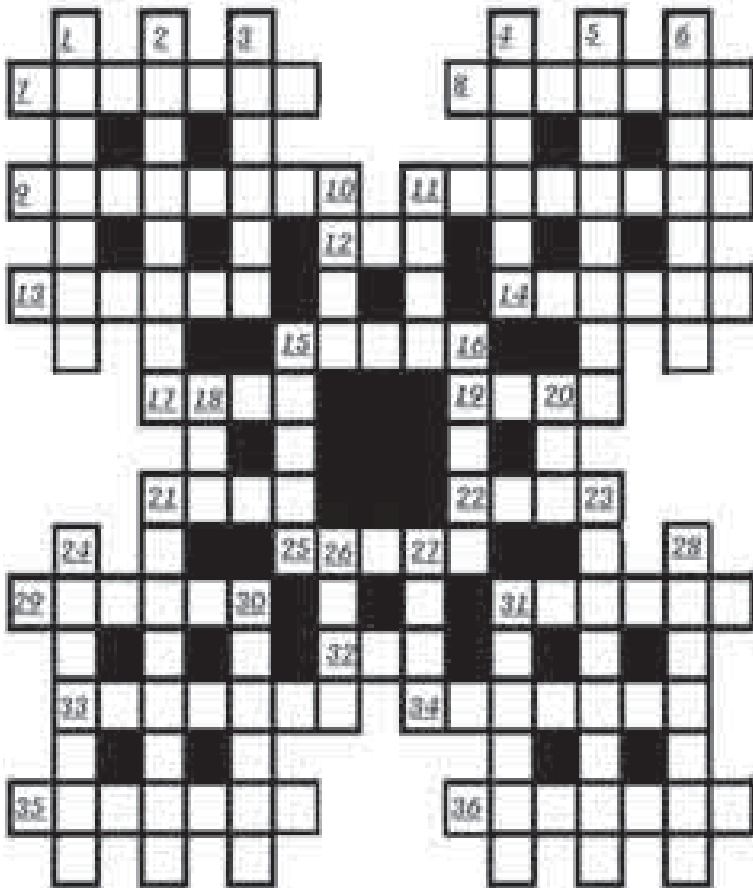
Кыолларымы этеме да кыайык,
Кёкге кыарап, келеме, кыууанып...
Аяз а ойнакылайды кыатымда.
Жыяма мен аны кыолларыма!
Тукъузюню жалан бутакълары
Сылайдыла, узунду чачларым.
Аякъ топлеримде, атлагъанда,
Кёреме мен кыачкы чыпыракъла.
Нечик ариуду! Кыанатлы кибик,
Болуп турады жюрегим кийик!
Алай урады! Мен аны тыйып,
Кыоярма кыол аязыма жыйып.

Кыолларымы этеме да кыайык,
Кёкге кыарап, келеме, кыууанып...
Аяз а ойнакылайды кыатымда.
Жыяма мен аны кыолларыма!
Тукъузюню жалан бутакълары
Сылайдыла, узунду чачларым.
Аякъ топлеримде, атлагъанда,
Кёреме мен кыачкы чыпыракъла.
Нечик ариуду! Кыанатлы кибик,
Болуп турады жюрегим кийик!
Алай урады! Мен аны тыйып,
Кыоярма кыол аязыма жыйып.

МУСУКАЛАНЫ Сакинат
кёчюргенди.

СЁЗБЕР

ЭНИНЕ: 7. Эрттегили уруш сауут. 8. Багъалы дорий кумач. 9. Боран желле. 11. Бир-бирде адамны бийлеген сезим. 12. Бек кючлю, кыарулу. 13. Башын кёп сагъыш алгъан халы. 14. Дуня башында халкыла аралы премияны иеси. 15. Аллай таш барды, Тёпеланы Алимни китабы да. 17. Тойну жарык тауушу. 19. Адамны ёлюрге кыоймагъан сезим. 21. Таулу сабийле аппаларына алай да айтадыла. 22. Кысыха заман. 25. Чепкен согуучу керек. 29. Жыры маъамы. 31. Жип. 32. Ыразылыкъны билдирген кысыха сёз. 33. Бир тюрюл бир затха кыйналыу. 34. Донда жашагъан миллетни адамы. 35. Бетде уялууну белгиси. 36. Ариу адам.

ГАЗЕТНИ 129-ЧУ НОМЕРИНДЕ БАСМАЛАННАН СЁЗБЕРНИ ЖУУАПЛАРЫ:

Энине: 5. Шумалак. 6. Мырышкы. 10. Сынашыу. 11. Адежли. 12. Чыккыр. 16. Чырмылтын. 18. Бусак. 19. Тажал. 20. Ханлык. 21. Алысын. 24. Шабат. 26. Сагъак. 27. Кыарасауут. 30. Хасият. 33. Талмуд. 34. Кыалауур. 35. Азатлык. 36. Сагонжю.

Ёресине: 1. Умутчу. 2. Жалын. 3. Шыйых. 4. Ышарыу. 7. Хадауус. 8. Чаллык. 9. Абынчак. 13. Сыныкылау. 14. Тынгылауук. 15. Шафаут. 17. Чапырак. 22. Раубазы. 23. Балаууз. 25. Асырау. 28. Уялак. 29. Мадина. 31. Сагъыш. 32. Сурат.

Учредитель: Кыабарты-Малкыар Республиканы Парламенти бла Правительствосу

Баш редакторну орунбасары
ТЕКУЛАНЫ Хауа

РЕДКОЛЛЕГИЯ:

АТТАЛАНЫ Жамал (баш редактор),
ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат
(баш редакторну орунбасары),
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис (жууаплы секретарь),
МОКЪАЛАНЫ Зукура,
МУСУКАЛАНЫ Сакинат,
ТИКАЛАНЫ Фатима,
УЛБАШЛАНЫ Мурат

ТЕЛЕФОНЛА:

Редакторну приёмный - 42-63-01. Баш редакторну орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь - 42-66-85. Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

Газет Басманы эм асламы информацияны эркинликлерин кыоруула жаны бла Кыабарты-Малкыар регион инспекцияда 2016 жылда 19 декабрде регистрация этилгенди.

Регистрация номер — ПИ № ТУ07-00118. Индекс - 51532

Газетни басмагъа "КъМР-Медиа" ГКУ-ну компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет "Тетраграф" ООО-ну типографиясында басмаланганды. Нальчик шахар, Ленин аты проспекти, 33

Номерге графикге кёре 19.00 сагъатда кыол салынады. 20.00 сагъатда кыол салынганды.

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГАРГЪАНЛА:

Таппасханланы Аминат - дежурный редактор; Кетенчиланы Зульфия, Кучукъланы Сафият - жууаплы секретарыны орунбасарлары; Зезаланы Лида - (1,2,3,4-чю бетле), Гельяны Валентина (9,11-чи бетле), Ахкебекъланы Жаннета - (10,12-чи бетле) - корректорла.

Тиражы 1387 экз. Заказ № 1079
Багъасы 15 сомду.

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар,
Ленин аты проспекти, 5
электронный почтасы:
elbor_50@mail.ru